

NATIONAAL HANDBOEK CRISISBESLUITVORMING

INHOUD

Samenvatting crisisbesluitvorming op rijksniveau

- I Inleiding
- II Crisis - begripsomschrijving
- III Crisisbeheersing - bescherming van vitale belangen
- IV Crisisbesluitvorming op ambtelijk niveau
- V Crisisbesluitvorming op politiek-bestuurlijk niveau
- VI Het Nationaal Coördinatiecentrum (NCC)
- VII Het Nationaal Voorlichtingscentrum (NVC)
- VIII Juridische aspecten
- IX Het internationale kader
- X Nazorg
- XI Evaluatie

BIJLAGEN

- A. Overzicht samenstellingen Interdepartementaal Beleidsteam
- B. Stroomschema interdepartementale crisisbesluitvormingsstructuren
- C. Crisisbesluitvorming in het NAVO-bondgenootschap

SAMENVATTING CRISISBESLUITVORMING OP RIJKSNIVEAU

CRISISBESLUITVORMING OP AMBTELIJK NIVEAU

Departementaal Coördinatiecentrum (DCC)

Ingeval van een crisis op het beleidsterrein van één departement besluit de betrokken minister tot activering van een *Departementaal Coördinatiecentrum (DCC)*. De minister stelt de minister-president en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK hiervan in kennis en informeert hen over het verloop.

Nationaal Voorlichtingscentrum (NVC)

Zonodig wordt het *Nationaal Voorlichtingscentrum* geactiveerd. Taken:

- adviseren over te volgen voorlichtingsstrategie;
- ontwikkelen, coördineren en uitvoeren van voorlichting;
- voorbereiden / geven van voorlichting aan (inter)nationale pers en media;
- informeren andere overheden over voorlichtingsactiviteiten rijksoverheid en coördineren voorlichting rijksoverheid met andere overheden;
- vervaardigen concrete voorlichtingsproducten ten behoeve van media, publiek, organisaties en andere overheden

Interdepartementale coördinatie: Nationaal Coördinatiecentrum (NCC)

Bij een crisis met directe, ingrijpende gevolgen voor beleidsterreinen van meerdere departementen volgt interdepartementale coördinatie. Deze wordt in beginsel verzorgd door het *Nationaal Coördinatiecentrum (NCC)* - permanent ondergebracht bij het ministerie van BZK - waar het ambtelijk Interdepartementaal Beleidsteam (IBT) zetelt.

Het Interdepartementaal Beleidsteam (IBT) beraadslaagt en besluit over:

- evaluatie van actuele toestand c.q. reeds getroffen maatregelen;
- eventueel te nemen maatregelen;
- inlichten Staten-Generaal;
- inlichten Raad van State;
- voorlichting;
- instructies rijksdienst.

Er zijn twee varianten: een *beperkte* en een *uitgebreide*.

IBT - beperkte variant

In de *beperkte* variant is slechts een deel van de departementen bij de crisis betrokken. Taken van het IBT zijn coördinatie, afstemming en geïntegreerde besluitvorming. Het IBT bestaat uit:

- * voorzitter (DG of SG meest betrokken departement)
- * DG Openbare Orde en Veiligheid, BZK
- * vertegenwoordigers andere betrokken departementen
- * Hoofd NCC
- * Voorzitter en coördinator NVC
- * secretaris van de voorzitter

IBT - uitgebreide variant

Bij een crisis met een uitzonderlijk grootschalig nationaal karakter zijn (nagenoeg) alle departementen betrokken en in de dan *uitgebreide* variant van het IBT vertegenwoordigd.

Kerngroep

Bij oplopende (inter)nationale spanning kan binnen het IBT in de uitgebreide variant een kerngroep worden geactiveerd door één van de vertegenwoordigde ministers. Deze bestaat in beginsel uit:

- * SG ministerie van Algemene Zaken (voorzitter)
- * vertegenwoordiger minister van BZK
- * eventueel vertegenwoordigers andere betrokken ministers
- * Hoofd NCC
- * Voorzitter en coördinator NVC
- * secretaris van de voorzitter

Taken kerngroep

- (Rijks)ministerraad, c.q. meest betrokken ministers informeren en adviseren met betrekking tot te treffen maatregelen voor:
 - * crisisbeheersing in algemene zin;
 - * crisisbeheersing in internationaal verband;
 - * inwerkingstelling *Coördinatiewet uitzonderingstoestanden* c.a.;
 - * inwerkingstelling noodwet- en regelgeving;
 - * publiciteit / woordvoering en voorlichting aan de bevolking.
- gecoördineerde uitvoering van genomen besluiten controleren.

CRISISBESLUITVORMING OP POLITIEK-BESTUURLIJK NIVEAU**Beperkte variant: Ministerieel Beleidsteam (MBT)**

Crisisbesluitvorming op politiek-bestuurlijk niveau vindt in beginsel plaats in het Ministerieel Beleidsteam (MBT). In de beperkte variant bestaat dit uit de betrokken bewindslieden, alsmede - indien daartoe aanleiding bestaat - de minister-president, die dan het MBT voorziet. Zonodig vergadert het MBT in het NCC.

Uitgebreide variant: (Rijks)ministerraad (R)MR

In de uitgebreide variant wordt het MBT gevormd door de (nagenoeg) voltallige (Rijks)ministerraad ((R)MR), onder voorzitterschap van de minister-president.

De (Rijks)ministerraad vergadert zo lang mogelijk in het Trèveszaalcomplex. Alleen als de ernst van de situatie daartoe noopt, zal de raad vergaderen in de *Regeringsnoodzetel (RNZ)*, ondergebracht bij het ministerie van BZK.

Het MBT c.q. ((R)MR beraadslaat en besluit over:

- evaluatie actuele toestand c.q. reeds getroffen maatregelen;
- eventueel te nemen maatregelen;
- inlichten Staten-Generaal;
- inlichten Raad van State;
- voorlichting;
- instructies voor de rijksdienst.

HET NATIONAAL COÖRDINATIECENTRUM (NCC)

Het NCC fungeert als ondersteunende c.q. uitvoerende staf en facilitair bedrijf ten dienste van de interdepartementale crisisbesluitvorming op ambtelijk en politiek-bestuurlijk niveau. Bij een volledige opschaling bestaat het NCC uit het Operatiecentrum, de Eenheid Planning en Advies en de Eenheid Bestuurlijke en Juridische Zaken.

Uitvoering besluiten

Besluiten worden door het NCC gecommuniceerd met de betrokken Departementale Coördinatiecentra (DCC's) door middel van situatierapporten inclusief besluitenlijst. Met oog op de uitvoering van maatregelen door of via decentrale overheden draagt het NCC tevens zorg voor coördinatie (van de informatievoorziening) naar de betrokken besturen. De DCC's zijn verantwoordelijk voor aansturing en coördinatie (van de informatievoorziening) naar de respectieve gedeconcentreerde rijksdiensten.

Liaisons

Met oog op snelle en adequate wederzijdse informatievoorziening kunnen bij het NCC liaison-ambtenaren worden uitgebracht door de betrokken departementen. Daarnaast kunnen bij het NCC eveneens liaison-ambtenaren worden uitgebracht van de betrokken provincies/gemeenten of andere instanties. Andersom worden zonodig ook liaisons door het NCC uitgebracht bij betrokken provincies/gemeenten of andere instanties.

Buitenland

Verzoeken om hulp en/of informatie uit het buitenland worden in principe via de diplomatieke kanalen gericht aan het ministerie van BZ, dat vervolgens zorg draagt voor doorgeleiding naar het NCC dat dan het meest betrokken ministerie informeert.

I. INLEIDING

1. Het is de taak van de overheid de onafhankelijkheid, integriteit, veiligheid, stabiliteit en welvaart van de samenleving te verzekeren en te bevorderen. Dat vereist onder meer dat de overheid crises probeert te voorkomen en dat zij tijdig en adequaat optreedt als zich toch een crisis voordoet.
2. Het *Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming* is een praktische leidraad voor eenduidige coördinatie- en besluitvormingsstructuren op rijksniveau voor de beheersing van crises. Het is - met inachtneming van de bestaande afspraken over een aantal specifieke incidenten - bestemd voor alle crisissituaties die een optreden van de rijksoverheid vereisen.
3. Op basis van dit Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming worden specifieke afspraken met betrekking tot bepaalde crisistypen en de wijze van voorbereiding gemaakt en vastgelegd in departementale handboeken crisisbeheersing. Bij betrokkenheid en inzet van meerdere departementen worden een of meer departementen als coördinerend aangewezen. Voor een aantal crisissituaties is dit reeds vastgelegd (zie bijlage A).

II. CRISIS - BEGRIPSOMSCHRIJVING

1. Onder een crisis wordt in dit Nationaal Handboek verstaan: een ernstige verstoring van de basisstructuren dan wel aantasting van fundamentele waarden en normen van het maatschappelijk systeem.

Van een crisis is in het algemeen sprake als het voortbestaan van iets in het geding is. Een crisis wijkt op een aantal punten af van een ramp of zwaar ongeval. Een ramp of zwaar ongeval is een gebeurtenis waardoor een ernstige verstoring van de openbare veiligheid is ontstaan, waarbij het leven en de gezondheid van vele personen of grote materiële belangen in ernstige mate worden bedreigd of zijn geschaad, en waarbij een gecoördineerde inzet van diensten en organisaties van verschillende disciplines is vereist om de dreiging weg te nemen of de schadelijke gevolgen te beperken.

2. Bij een crisis gaat het meestal niet om één gebeurtenis, maar om een serie gebeurtenissen (soms in de tijd gespreid). De oorsprong is vaak diffuus en er zijn meerdere (macro)factoren in het spel die een crisis sturen. Bovendien is niet altijd zonder meer duidelijk wat er gedaan moet worden en door wie; veel meer dan bij een ramp zal er sprake zijn van belangentegenstellingen, die kunnen leiden tot conflictsituaties. De verschillen tussen ramp en crisis leiden ertoe dat we spreken van *rampenbestrijding* en *crisisbeheersing*.
3. Daarnaast zijn er belangrijke overeenkomsten in situaties die worden aangeduid met incident, calamiteit, ramp, zwaar ongeval of crisis:
 - de besluitvorming voltrekt zich in een netwerk met veel actoren;
 - beslissingen moeten onder tijdsdruk worden genomen;
 - er is sprake van onzekerheid, zodat adhoc besluitvorming en improvisatie nodig zijn;
 - er bestaat een neiging tot centralisatie van de besluitvorming;
 - er is sprake van grote publicitaire druk;
 - democratische controle van de besluitvorming vindt in de regel achteraf plaats.

In dit Nationaal Handboek is er voor gekozen om het begrip crisis als overkoepelend te zien. Begrippen als incident, calamiteit, ramp en zwaar ongeval zijn vanuit die invalshoek bijzondere vormen van een crisis.

4. Op rijksniveau is elk departement zelf verantwoordelijk voor de te nemen crisisbeheersingsmaatregelen op het eigen beleidsterrein en de financiering daarvan. De afzonderlijke departementen zijn eveneens verantwoordelijk voor de (preparatieve) crisisbeheersingsmaatregelen ten behoeve van de vitale bedrijven, instellingen en objecten die onder hun respectievelijke verantwoordelijkheid vallen.

Niet bij alle crises echter heeft de rijksoverheid een rol. Crises kunnen zich op verschillende niveaus voordoen. Een lokale verstoring wordt zoveel mogelijk opgevangen door de op dat niveau opererende organisaties. Afhankelijk van het type verstoring kunnen op dat niveau meerdere organisaties worden ingezet (horizontale opschaling). Indien een crisis een grotere uitstraling heeft dan het lokale vlak, komt een hoger bestuursniveau, provincie of het rijk (verticale opschaling) in beeld.

5. Rampenbestrijding is een bijzondere vorm van crisisbeheersing. Dit biedt de mogelijkheid om voor crisisbeheersing op natuurlijke wijze voort te bouwen op het instrumentarium dat voor rampenbestrijding reeds beschikbaar is: aansluiting op provinciaal en lokaal niveau is gewaarborgd doordat is voortgebouwd op de uitgangspunten, zoals vastgelegd in de *Handleiding Rampenbestrijding*.

De basis van de rampenbestrijding ligt - zowel bestuurlijk als uitvoerend - bij de gemeenten. Bij een ramp waar bovengemeentelijke belangen in het geding zijn, blijft elk van de betrokken burgemeesters verantwoordelijk, maar kan de commissaris van de Koningin beleidsaanwijzingen geven. Door omstandigheden kan een ramp een zodanige omvang krijgen dat de rampenbestrijding in handen van de rijksoverheid moet komen.

III. CRISISBEHEERSING - BESCHERMING VAN VITALE BELANGEN

1. Crisisbeheersing staat voor het geheel van maatregelen en voorzieningen dat de overheid treft in samenwerking met andere organisaties met het oog op (acute) noodsituaties ter waarborging van de veiligheid in brede zin. Daarbij staat de bescherming van voor overheid en samenleving vitale belangen centraal.

De vitale belangen in het kader van crisisbeheersing zijn:

- a. de nationale rechtsorde;
 - b. de internationale rechtsorde;
 - c. de openbare veiligheid;
 - d. de economische veiligheid.
2. Bij de *nationale rechtsorde* gaat het om de bescherming van de rechtsorde tegen bedreigingen zoals gijzelingen, kapingen en ontvoeringen. Tot het begrip nationale rechtsorde worden de openbare orde en de democratische rechtsorde gerekend.
 3. Het belang dat Nederland hecht aan de *internationale rechtsorde* is vastgelegd in de Grondwet. Onder dit begrip valt de verdediging van het grondgebied en/of de veiligstelling van de onafhankelijkheid van het Koninkrijk en het handhaven of herstellen van de internationale rechtsorde onder meer in het kader van het Handvest van de Verenigde Naties.
 4. Het belang *openbare veiligheid* betreft de bescherming van personen en zaken anders dan in het kader van de nationale en internationale rechtsorde. Het gaat hierbij met name om grootschalige verstoringen van de gezondheidstoestand van de bevolking (epidemieën), overstromingen, branden, vervuiling op grote schaal van de drinkwatervoorziening, etc.
 5. Het belang *economische veiligheid* betreft de bescherming van de economie. Omdat de nationale economie internationaal is ingebed, heeft dit begrip een grensoverschrijdend karakter.

Deze vier belangen zijn vaak niet los van elkaar te zien. Meestal zal sprake zijn van een nauwe samenhang tussen de afzonderlijke belangen.

IV. CRISISBESLUITVORMING OP AMBTELIJK NIVEAU

1. Indien een (dreigende) aantasting van één of meer van de vitale belangen abrupt of ernstig is, zijn de normale lijnen van besluitvorming en de gebruikelijke procedures niet meer toereikend en zal de overheid de besluitvorming moeten laten plaatsvinden binnen een daarop aangepaste structuur. Het instellen van een coördinatiecentrum is dan geboden. Bij een lichte vorm van crisis kan beheersing plaatsvinden door en binnen één departement; bij een zwaardere vorm is betrokkenheid en inzet van meerdere departementen vereist. Gaande van 'licht' naar 'zwaar' is er sprake van horizontale opschaling en van toenemende coördinatiebehoefte.

Departementaal Coördinatiecentrum (DCC)

2. Uitgangspunt is dat departementen zelf verantwoordelijk zijn voor de voorbereiding en afhandeling van crises op het eigen beleidsterrein. Ingeval een crisis zich in hoofdzaak afspeelt op het beleidsterrein van één departement en de normale overleg- en communicatiekanalen met andere departementen voldoende zijn, activeert het betrokken departement een eigen Departementaal Coördinatiecentrum (DCC), waar het Beleidsteam vergadert. Het Beleidsteam bestaat uit medewerkers van het betrokken departement.
3. Het besluit tot het activeren van een DCC wordt genomen door de minister die het aangaat. Hij stelt, ongeacht de aard of de mogelijke uitstraling van de crisis, in ieder geval de minister-president en de minister van BZK van dit besluit in kennis en informeert hen over het verloop.

Nationaal Voorlichtingscentrum (NVC)

4. Zonodig wordt met het oog op de ontwikkeling, de coördinatie en de uitvoering van de voorlichting van de rijksoverheid het *Nationaal Voorlichtingscentrum (NVC)* geactiveerd. Taken, bevoegdheden en samenstelling van het NVC worden beschreven in hoofdstuk VII.

Nationaal Coördinatiecentrum (NCC)

5. Indien een crisis zich uitstrekt over en directe, ingrijpende gevolgen heeft voor beleidsterreinen van meerdere departementen, is zwaardere interdepartementale coördinatie vereist. Deze wordt in beginsel verzorgd door het *Nationaal Coördinatiecentrum (NCC)*, permanent ondergebracht bij het ministerie van BZK, waar het Interdepartementaal Beleidsteam (IBT) zetelt. Het NCC biedt alsdan ook huisvesting aan het NVC.
De in het NCC vertegenwoordigde departementen hebben in een dergelijke situatie ook elk een eigen DCC ingericht, waar het departementaal Beleidsteam zetelt.
6. Het NCC fungeert tevens als departementaal coördinatiecentrum van het ministerie van BZK en is in die hoedanigheid verantwoordelijk voor de coördinatie (van de informatievoorziening) naar de besturen van andere overheden.
7. De aard, de omvang en de ernst van de crisis en de daarmee samenhangende wijze van interdepartementale coördinatie en besluitvorming zijn bepalend voor de personele bezetting en inrichting van het NCC, met name waar het gaat om taken, bevoegdheden en samenstelling van het ambtelijk Interdepartementaal Beleidsteam (IBT).

Interdepartementaal Beleidsteam (IBT)

8. Het IBT beraadslaagt en besluit al naar gelang de ontwikkelingen over:
- a) evaluatie van de actuele toestand c.q. reeds getroffen maatregelen mede aan de hand van een situatierapport;
 - b) eventueel te nemen maatregelen, al dan niet in internationaal verband overeengekomen;
 - c) inlichten van de Staten-Generaal;
 - d) inlichten van de Raad van State;
 - e) voorlichting;
 - f) instructies voor de rijksdienst.

De door het IBT genomen besluiten worden zonedig ter politiek-bestuurlijke goedkeuring voorgelegd aan het Ministerieel Beleidsteam c.q. de (Rijks)ministerraad (zie verder hoofdstuk V).

9. De bezetting van het IBT kent twee varianten: een *beperkte* en een *uitgebreide*.

IBT - beperkte variant

In de *beperkte* variant is slechts een deel van de departementen bij de crisis betrokken. De taken van het IBT zijn coördinatie, afstemming en geïntegreerde besluitvorming. Het IBT bestaat uit:

- * voorzitter (DG of SG meest betrokken departement)
- * DG Openbare Orde en Veiligheid, BZK
- * vertegenwoordigers andere betrokken departementen
- * Hoofd NCC
- * Voorzitter NVC
- * secretaris van de voorzitter

IBT - uitgebreide variant

10. Bij een crisis met een uitzonderlijk grootschalig nationaal karakter zijn (nagenoeg) alle departementen betrokken en in de dan *uitgebreide* variant van het IBT vertegenwoordigd.

Kerngroep

11. Bij oplopende (inter)nationale spanning kan binnen het Beleidsteam in de uitgebreide variant een kerngroep worden geactiveerd door één van de daarin vertegenwoordigde ministers. Deze kerngroep bestaat in beginsel uit:

- * SG ministerie van Algemene Zaken (voorzitter)
- * vertegenwoordiger minister van BZK
- * eventueel vertegenwoordigers andere betrokken ministers
- * Hoofd NCC
- * Voorzitter NVC
- * secretaris van de voorzitter

12. De kerngroep heeft tot taak:

- a) de (Rijks)ministerraad, c.q. de meest betrokken ministers tijdig en op doelmatige wijze te informeren en te adviseren met betrekking tot te treffen maatregelen voor:

- * crisisbeheersing in algemene zin;
- * crisisbeheersing in internationaal verband;

* inwerkingstelling van de *Coördinatiewet uitzonderingstoestanden* c.a.;

* inwerkingstelling van noodwet- en regelgeving;

* publiciteit/woordvoering en voorlichting aan de bevolking.

b) de gecoördineerde uitvoering van genomen besluiten te controleren.

13. De kerngroep functioneert in de voorziene samenstelling zolang de omstandigheden zulks wenselijk en mogelijk maken. Hierover beslist in laatste instantie de (Rijks)ministerraad. Omwille van de doelmatige informatie en advisering ten behoeve van de crisisbesluitvorming op politiek-bestuurlijk niveau beslist de kerngroep adhoc:

a) welke andere departementen worden uitgenodigd om aan zijn beraad deel te nemen;

b) welke externe deskundigen zich gereed dienen te houden om op afroep in het ministersoverleg op te treden.

14. Het IBT volgt qua werkwijze van besluitvorming het *Reglement van Orde voor de ministerraad*: indien het nodig is bij wijze van stemming te beslissen, wordt het besluit bij meerderheid van stemmen opgemaakt, waarbij elk vertegenwoordigd departement één stem heeft. Bij staking van stemmen beslist uiteindelijk de stem van de voorzitter.

15. Zoals gememoreerd, bestaan er reeds afspraken over interdepartementale coördinatie van bepaalde crisistypen, welke passen in de structuren van dit Nationaal Handboek. Voor een overzicht van samenstellingen van het IBT zie bijlage A.

V. CRISISBESLUITVORMING OP POLITIEK-BESTUURLIJK NIVEAU

Beperkte variant: Ministerieel Beleidsteam (MBT)

1. Crisisbesluitvorming op politiek-bestuurlijk niveau vindt in beginsel plaats in het Ministerieel Beleidsteam (MBT).

In de beperkte variant bestaat het MBT uit de betrokken bewindslieden, alsmede - indien daartoe aanleiding bestaat - de minister-president, die dan het MBT voorziet. Zonodig vergadert het Ministerieel Beleidsteam in het NCC.

Uitgebreide variant: (Rijks)ministerraad (R)MR)

2. In de uitgebreide variant wordt het MBT gevormd door de (nagenoeg) voltallige (Rijks)ministerraad ((R)MR), onder voorzitterschap van de minister-president.
3. Ingeval het vereiste tempo van de besluitvorming daartoe noopt, houdt het ambtelijk Interdepartementaal Beleidsteam (IBT) als zodanig op te functioneren. De gedegenheid van de voorbereiding van de besluitvorming moet worden afgewogen tegen de nodige snelheid. De coördinatie en besluitvorming komt alsdan tot stand in de permanente (Rijks)ministerraad die vergadert zonder tussenkomst van het IBT.
4. Uitgangspunt is dat de (Rijks)ministerraad zo lang mogelijk vergadert in het Trèveszaalcomplex van het ministerie van Algemene Zaken aan het Binnenhof 20. De noodzaak om zeer nauw contact te kunnen onderhouden met het ambtelijk Interdepartementaal Beleidsteam in het NCC stelt bijzondere eisen aan verbindingen tussen de Trèveszaal en het NCC.

Alleen als de ernst van de situatie daartoe noopt, zal de (Rijks)ministerraad vergaderen in de *Regeringsnoodzetel (RNZ)*, ondergebracht bij het ministerie van BZK. Aldaar zijn voorzieningen aanwezig voor een langduriger verblijf van de leden van de raad en hun civiele en militaire adviseurs.

Besluitvorming

5. Hoewel het *Reglement van Orde voor de ministerraad* van toepassing blijft, zal voor het vervaardigen, distribueren en vaststellen van de gebruikelijke notulen de gelegenheid ontbreken. In dat geval kan met een besluitenlijst worden volstaan.
6. Het Ministerieel Beleidsteam c.q. de ((R)MR beraadslaagt en besluit al naar gelang de ontwikkelingen over:
 - a) evaluatie van de actuele toestand c.q. reeds getroffen maatregelen mede aan de hand van een situatierapport en een geïntegreerd advies van (de kerngroep uit) het Interdepartementaal Beleidsteam;
 - b) eventueel te nemen maatregelen, al dan niet in internationaal verband overeengekomen;
 - c) inlichten van de Staten-Generaal;
 - d) inlichten van de Raad van State;
 - e) voorlichting;
 - f) instructies voor de rijksdienst.
7. Het Ministerieel Beleidsteam c.q. de (Rijks)ministerraad kan waar nodig afwijken van het gestelde in dit Nationaal Handboek.

VI. HET NATIONAAL COÖRDINATIECENTRUM (NCC)

1. Het Nationaal Coördinatiecentrum (NCC) fungeert als ondersteunende c.q. uitvoerende staf en facilitair bedrijf ten dienste van de interdepartementale crisisbesluitvorming, zowel op ambtelijk als op politiek-bestuurlijk niveau. Het NCC is 24 uur per dag bereikbaar.
Het NCC wordt organisatorisch aangestuurd door het Hoofd NCC, die toezicht houdt op de uitvoering van de door het Beleidsteam genomen besluiten. Het Hoofd NCC zit om die reden als toehoorder bij het Beleidsteam.
2. Bij een volledige opschaling bestaat de dienstploeg van het NCC uit de volgende (hoofd)eenheden:
 - Operatiecentrum;
 - Eenheid Planning en Advies;
 - Eenheid Bestuurlijke en Juridische Zaken.

Op de 14e en 15e etage van het ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties zijn in een groot aantal kamers zodanige voorzieningen getroffen dat in voorkomend geval in zeer korte tijd plaats kan worden geboden aan personen die een functie vervullen in het NCC.

Operatiecentrum

3. Het Operatiecentrum heeft tot taak
 - a) het zorgdragen voor de verwerking van alle binnenkomende en uitgaande berichten (externe communicatie);
 - b) het zorgdragen voor de verspreiding van berichten binnen de dienstploeg van het NCC (interne communicatie);
 - c) het opmaken en voortdurend bijhouden van de actuele toestand, o.a. door het maken van (periodieke) situatierapporten (sitrap), weekoverzichten en dergelijke;
 - d) het gecoördineerd (doen) uitvoeren van de maatregelen waarover het Beleidsteam een besluit heeft genomen.

Uitvoering besluiten

4. De besluiten van het Beleidsteam c.q. de (Rijks)ministerraad worden door het NCC onmiddellijk gecommuniceerd met de betrokken Departementale Coördinatiecentra (DCC's) in de vorm van situatierapporten inclusief een besluitenlijst. Ingeval van een 24-uurs bezetting is de frequentie hiervan minimaal twee per dag, in andere gevallen naar behoefte.
De uitvoering van de crisisbeheersingsmaatregelen waartoe op rijksniveau wordt besloten, geschiedt veelal door of via de besturen van andere overheden (provincies, gemeenten). Het NCC draagt tevens zorg voor de coördinatie (van de informatievoorziening) naar die betrokken besturen. De DCC's zijn ieder voor zich verantwoordelijk voor de aansturing van en de coördinatie (van de informatievoorziening) naar de respectieve gedeconcentreerde rijksdiensten. Voor een stroomschema van de crisisbesluitvormingsstructuren zie bijlage B.
5. Op en rondom het Operatiecentrum worden zonedig aparte secties ingericht. Hierbij valt te denken aan een sectie Personeel en Logistiek, een sectie Bijstand (politie, brandweer, militairen en andere hulpverleningsdiensten)

Liaisons

6. Met het oog op een snelle en adequate wederzijdse informatie-voorziening kunnen bij het NCC liaison-ambtenaren worden uitgebracht door de betrokken departementen. Deze liaisons vormen de vaste schakel - linking pin - naar het eigen departement c.q. het DCC.

Daarnaast kunnen ten behoeve van de wederzijdse informatievoorziening van de besturen van andere overheden bij het NCC eveneens liaison-ambtenaren worden uitgebracht van de betrokken provincies of andere instanties. Andersom worden zonodig ook liaisons door het NCC uitgebracht bij die betrokken provincies/gemeenten of andere instanties.

Eenheid Planning en Advies

7. De Eenheid Planning en Advies heeft tot taak
- a) het plannen van maatregelen en het adviseren daarover aan het Beleidsteam vanuit een (technische) deskundigheid en/of verantwoordelijkheid op een bepaald beleidsterrein.
 - b) het verzamelen, registreren, analyseren, evalueren en interpreteren van alle gegevens met betrekking tot de crisis ten behoeve van een inschatting van de te verwachte gebeurtenissen en ontwikkelingen voor een nader te bepalen periode;
8. De eenheid bestaat uit beleidsmedewerkers van de betrokken departementen en andere (externe) sectorbetrokkenen en deskundigen.

In een aantal gevallen van de bestaande interdepartementale coördinatiestructuren zijn reeds afspraken gemaakt over de departementen die vanuit een specifieke (technische) deskundigheid in de Eenheid Planning en Advies zitting hebben. Bij wijze van voorbeeld kunnen worden genoemd de *Technische Informatie Groep (TIG)* bij de kernongevallenbestrijding en de *Begeleidingscommissie Bijzondere Bijstandseenheden (Belcom)* ingeval van terreurbestrijding.

Eenheid Bestuurlijke en Juridische Zaken

9. De Eenheid Bestuurlijke en Juridische Zaken heeft tot taak
- a) het uitwerken van bestuurlijke problemen;
 - b) het bezien van (internationale) politieke consequenties van genomen of te nemen besluiten en adviseren daarover.
 - c) het adviseren omtrent en het toepassen van (nood)wet- en regelgeving;
 - d) het stellen van notities en brieven;
 - e) het opmaken van agenda's ten behoeve van de (inter)departementale overlegvormen, zoals het Interdepartementaal Beleidsteam;
 - f) het doen van de verslaglegging van deze overlegvormen.

Voor de reeds bestaande afspraken over interdepartementale coördinatie van bepaalde crisistypen geldt dat de samenstelling van de Eenheid Bestuurlijke en Juridische Zaken in beginsel een afspiegeling is van de departementen die in het Beleidsteam zijn vertegenwoordigd.

VII. HET NATIONAAL VOORLICHTINGSCENTRUM (NVC)

1. Het Nationaal Voorlichtingscentrum is ingeval van een crisis belast met de volgende taken:
 - a) het adviseren over de te volgen voorlichtingsstrategie;
 - b) het ontwikkelen, coördineren en uitvoeren van de voorlichting van de rijksoverheid;
 - c) het voorbereiden en geven van voorlichting aan de nationale en internationale pers en media;
 - d) het informeren van andere overheden over de voorlichtingsactiviteiten van de rijksoverheid en het coördineren van de voorlichting van de rijksoverheid en de andere overheden;
 - e) het vervaardigen van concrete voorlichtingsproducten en het uitgeven van deze producten aan media, publiek, organisaties en andere overheden.

2. Activering van het NVC geschiedt op last van de voorzitter van het ambtelijk IBT dan wel op last van de minister die, gelet op aard en omvang van de crisis als eerstverantwoordelijke minister moet worden aangemerkt. In het IBT of het MBT hebben vanuit het NVC zitting de meest verantwoordelijke directeur Voorlichting en de coördinator NVC.

Bij het besluit tot activering van het NVC zijn ieder geval betrokken de directeur Voorlichting van het eerstverantwoordelijke ministerie, alsmede de plaatsvervangend directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van BZK vanuit zijn beheersmatige eindverantwoordelijkheid voor het NVC en de hoofddirecteur van de Rijksvoorlichtingsdienst.

3. Het NVC bestaat uit twee eenheden, te weten de Eenheid Persvoorlichting en de Eenheid Publieksvoorlichting. Beide eenheden worden aangestuurd door en werken onder verantwoordelijkheid van het Coördinatieteam NVC.

4. Het Coördinatieteam NVC bestaat uit:
 - a. de coördinator NVC; dit is de plaatsvervangend directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van BZK;
 - b. een vertegenwoordiger van het meest betrokken departement;
 - c. een vertegenwoordiger van de Rijksvoorlichtingsdienst;
 - d. de coördinator van de Eenheid Persvoorlichting;
 - e. de coördinator van de Eenheid Publieksvoorlichting.

5. De Eenheid Persvoorlichting heeft tot taak:
 - a. het verzorgen van (actieve en passieve) voorlichting aan media conform de door het beleidsteam uitgezette mediastrategie;
 - b. het afstemmen van de voorlichtingsactiviteiten van het NVC met de voorlichtingsdiensten van andere bestuurslagen en eventuele speciale doelgroepen.

6. De Eenheid Publieksvoorlichting omvat de reguliere publieksvoorlichting en daarnaast ook de component verwanteninformatie. De Eenheid heeft tot taak:
 - a. het voorbereiden van alle berichten waarmee het publiek over de crisis en de beheersing daarvan wordt voorgelicht;
 - b. het uitvoeren van de publieksvoorlichting;

- c. het op verzoek van verwanten (familie, vrienden) verstrekken van inlichtingen over de toestand van bij een crisis betrokken personen, alsmede het op verzoek van verwanten verstrekken van informatie over de verblijfplaats van bij een crisis betrokken personen.

De Eenheid Publieksvoorlichting heeft ook tot taak om de publieksinformatie af te stemmen met die van de officiële woordvoering. Daarnaast zal de eenheid de decentraal gesitueerde publieksvoorlichters van informatie moeten voorzien.

7. Zodra het NVC is geactiveerd, wordt een vast team van speciaal daartoe opgeleide crisisvoorlichters - bestaande uit voorlichters van de departementen - samengesteld.

Dit team van crisisvoorlichters kan door de plaatsvervangend directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van BZK als eindverantwoordelijke voor het NVC worden ingezet in de volgende situaties:

- a. op landelijk niveau, indien er sprake is van een nationale crisis en het NCC operationeel is;
 - b. indien er sprake is van een nationale crisis, die zich beperkt tot één departement; in dat geval kan de directeur Voorlichting van het betreffende departement een beroep doen op het NVC om voorlichters te leveren uit de pool van crisisvoorlichters ter ondersteuning;
 - c. bij een ramp van nationale omvang in een gemeente danwel provincie, waar het voorlichtingsapparaat onvoldoende is; in dat geval kan eveneens een beroep worden gedaan op het team van crisisvoorlichters ter ondersteuning. Deze voorlichters werken vervolgens onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van de burgemeesters c.q. de commissaris van de Koningin.
8. Bij de opzet van het NVC is expliciet rekening gehouden met de omstandigheid, dat het wenselijk kan zijn reeds over te gaan tot (verticale) opschaling van de voorlichting, terwijl de verantwoordelijkheid voor de crisisbeheersing zelf nog gelaten wordt op een lager niveau binnen de bestuurskolom. Bij deze zogenoemde 'a-synchrone opschaling' wordt de coördinatie van de voorlichting op rijksniveau gebracht.

VIII. JURIDISCHE ASPECTEN

1. Uitgangspunt bij crisisbeheersing is, dat alleen die wet- en regelgeving wordt toegepast die wordt vereist door de specifieke situatie. Daarbij wordt zo lang mogelijk gebruik gemaakt van de normale bevoegdheden, vastgelegd in de geldende wet- en regelgeving.
2. Noodwetgeving is, zoals het woord zegt, bedoeld voor situaties waarin de normale wettelijke bevoegdheden onvoldoende mogelijkheden bieden om in een buitengewone situatie als overheid afdoende te reageren en op te treden.
3. Met de inwerkingtreding van de *(Invoeringswet) Coördinatiewet uitzonderingstoestanden*, de hernieuwde vaststelling van de *Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag* en van de *Oorlogswet voor Nederland* is erin voorzien dat de inwerkingstelling van buitengewone bevoegdheden plaatsvindt conform de huidige filosofie van crisisbeheersing, dat wil zeggen dat deze bevoegdheden gedoseerd en flexibel kunnen worden toegepast, toegesneden op aard en ernst van de situatie.
4. De inwerkingstelling van (delen van) noodwetgeving wordt in het nieuwe stelsel in beginsel gekoppeld aan twee uitzonderingstoestanden, opklimmend naar zwaarte: de beperkte noodtoestand en de algemene noodtoestand. Deze noodtoestanden kunnen worden afgekondigd "in geval buitengewone omstandigheden zulks noodzakelijk maken ter handhaving van de uitwendige of inwendige veiligheid".
5. De afkondiging van een noodtoestand en de inwerkingstelling van buitengewone bevoegdheden gebeurt bij koninklijk besluit (Kb) op voordracht van de minister-president. De Staten-Generaal beslissen in verenigde vergadering over het voortduren ervan. Delen van noodwetgeving kunnen ook los van die noodtoestanden - maar wel in buitengewone omstandigheden - worden geactiveerd en wel bij Kb op voordracht van de minister-president, gevolgd door een verlengingswet-procedure. Deze separate toepassing kan alleen plaatsvinden in crisissituaties van beperkte omvang, waarin het afkondigen van de noodtoestand een te vergaande maatregel zou zijn. Noodwettelijke bevoegdheden die een afwijking van grondrechten inhouden kunnen overigens uitsluitend worden gebruikt als de algemene noodtoestand is uitgeroepen.

IX. HET INTERNATIONALE KADER

1. Niet alle crises houden zich aan geografische grenzen. De ernst, aard en omvang van een crisis in het buitenland en/of op het grondgebied van Nederland kan dermate groot zijn dat internationale hulp en/of coördinatie noodzakelijk is. Bij die crisistypen is direct aansturing nodig op nationaal niveau, bij voorbeeld in geval van externe dreigingen of verstoringen als gevolg van internationale conflicten of grote grensoverschrijdende (natuur)rampen. Bij een internationale crisis zal vaak sprake zijn van 'neerschaling'. Daarmee wordt bedoeld dat de aanzet voor crisisbeheersingsmaatregelen wordt genomen op regeringsniveau dan wel vanuit een internationale organisatie. Als gevolg van deze initiatieven nemen de departementen maatregelen.
2. Voor crisisbesluitvorming bestaat niet één algemeen internationaal kader. De contacten lopen veelal sectoraal en zijn toegesneden op specifieke beleidsvelden. Daarbij ligt het accent veelal op het uitwisselen van informatie en op beleidsmatige samenwerking. In veel gevallen fungeert het Nationaal Coördinatiecentrum als operationeel aanspreekpunt, oftewel 'point of contact'.
3. Ten aanzien van alle verzoeken om hulp en/of informatie uit het buitenland die niet geregeld zijn in enige bi- of multilaterale overeenkomst geldt in principe dat deze, via de diplomatieke kanalen, gericht worden aan het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit ministerie zal vervolgens zorgdragen voor een zo spoedig mogelijke doorgeleiding naar het NCC dat dan het meest betrokken ministerie informeert.
4. Binnen de internationale overeenkomsten op het terrein van crisisbesluitvorming neemt de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie een bijzondere plaats in. Voor een beschrijving van de crisisbesluitvorming binnen het NAVO-bondgenootschap zie bijlage C.

X. NAZORG

1. Al tijdens de acute fase van de crisis wordt de kiem gelegd voor nazorg. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het registreren van slachtoffers en direct betrokkenen, waar de nazorg zich op zal richten. De overgang van de acute fase naar de nazorgfase zal geleidelijk verlopen. In de acute fase wordt al gekeken naar de onderdelen die in een (globaal) plan van aanpak voor nazorg moeten worden opgenomen. Ook voor dit aspect bouwt het crisisbeheersingsbeleid voort op het instrumentarium dat voor rampenbestrijding beschikbaar is en vastgelegd in de *Handleiding Rampenbestrijding*–
2. Nazorg onderscheidt zich van andere aspecten van crisisbeheersing doordat:
 - de aandacht verschuift van acute problemen naar andere aandachtspunten (zie hieronder);
 - andere diensten en organisaties bij de aanpak moeten worden betrokken of hulpverleningsdiensten een andere rol moeten gaan spelen en
 - de problemen via een andere werkwijze dienen te worden aangepakt, omdat veelal de bevolking er veel nadrukkelijker bij dient te worden betrokken.
3. Het begrip nazorg als onderdeel van crisisbeheersing wordt breed gedefinieerd. Mogelijke aandachtspunten bij de nazorg zijn (het tot uitdrukking brengen van de verantwoordelijkheid voor):
 - het voorkomen van een vervolg-crisissituatie;
 - het op gang brengen van het dagelijks leven;
 - medische en psycho-sociale zorg voor slachtoffers, nabestaanden en hulpverleners;
 - coördinatie en afstemming over juridische aangelegenheden);
 - coördinatie en afstemming ten aanzien van (deel)onderzoeken, waarbij rekening wordt gehouden met de wettelijke taken van de Raad voor Veiligheidsonderzoek;
 - coördinatie ten aanzien van de financiële afwikkeling;
 - huisvesting en wederopbouw;
 - evaluatie van bestaand beleid en formuleren van nieuw beleid (door middel van schriftelijke verantwoording), onder andere op basis van aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor veiligheid, inspecties, etc.
4. Zo mogelijk doet het Interdepartementaal Beleidsteam dat tijdens de crisissituatie fungeert een (globaal) voorstel voor een plan van aanpak ten aanzien van de nazorg aan de minister van BZK als coördinerend bewindspersoon voor crisisbeheersing en rampenbestrijding. Deze minister legt vervolgens -eventueel via de betrokken ministers in het Ministerieel Beleidsteam- een definitief plan van aanpak ter accordering voor aan de (Rijks)ministerraad.
5. Het plan van aanpak ten aanzien van de nazorg begint met een inventarisatie en analyse van de problemen. Daartoe wordt reeds in een vroegtijdig stadium van de crisis begonnen met het vergaren van relevante informatie en het tijdig erbij betrekken van de juiste expertise, voor zover deze niet direct beschikbaar is. Zonodig wordt één centraal informatieverzamelings- en uitwisselingspunt ten aanzien van de nazorg geactiveerd.

Verder bevat het plan van aanpak in ieder geval:

- een voorstel voor de aanwijzing van een coördinerend bewindspersoon als eerstverantwoordelijke en meest betrokkene;
 - een overzicht van de betrokken ministeries, andere overheden en organisaties die verantwoordelijk zijn voor de aanpak van de nazorgproblemen;
 - een overzicht van eventueel noodzakelijke bijzondere bevoegdheden in het kader van de nazorg;
 - afspraken ten aanzien van de publiciteit en voorlichting;
 - afspraken over de te hanteren prioriteiten bij de aanpak van de nazorgproblemen;
 - afspraken over de rapportage;
 - afspraken ten aanzien van het te volgen tijdpad;
 - een financiële paragraaf met een raming van de kosten van de uitvoering van de nazorg.
6. De minister van BZK doet ten aanzien van de nazorg met name aan voortgangsbewaking en treedt anderszins facilitair op. Zo worden de voortgangsrapportages met betrekking tot de nazorg, onder andere gebaseerd op de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid en inspecties besproken in het Interdepartementaal Beleidsteam (IBT) onder voorzitterschap van het eerstverantwoordelijke c.q. meest betrokken ministerie. Dit IBT, waarin het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in de persoon van Hoofd NCC te allen tijde als toehoorder is vertegenwoordigd, rapporteert aan de minister van BZK die vervolgens - eventueel via de betrokken ministers in het Ministerieel Beleidsteam- uiteindelijk rapporteert aan de (Rijks)ministerraad.
7. Als het aantal deelgebieden van nazorg daartoe aanleiding geeft, worden de onderscheiden aandachtspunten besproken in zogeheten deel-IBT's om zodoende de coördinatie van de afwikkeling te bespoedigen. Deze deel-IBT's dienen dan als voorportaal voor het algemene IBT.

XI. EVALUATIE

1. Het is van belang dat het optreden van de overheid in daadwerkelijke crisissituaties wordt geëvalueerd. Deze evaluatie van het feitelijk optreden wordt geïnitieerd door de eerstverantwoordelijke minister. Ingeval van interdepartementale crises neemt de minister van BZK hiertoe het initiatief.
2. Daarnaast dient in bredere zin ook het beleid ten aanzien van crisisbeheersing met enige regelmaat te worden geëvalueerd. Gewijzigde omstandigheden en inzichten kunnen leiden tot aanpassing van dit beleid, dat vervolgens wordt 'vertaald' in aanpassing van het *Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming*. De minister van BZK doet hiertoe voorstellen aan de ministerraad.
3. Een instrument bij uitstek voor beleidsevaluatie is het houden van oefeningen. Met het oog daarop bevordert de minister van BZK, vanuit zijn verantwoordelijkheid als coördinerend bewindspersoon voor crisisbeheersing, in het bijzonder het regelmatig houden van interdepartementale oefeningen. Daarnaast wordt deelgenomen aan oefeningen in internationaal verband.
4. De tijdige aanpassing van de teksten van de departementale handboeken crisisbeheersing is een verantwoordelijkheid van de betreffende minister. Mede met het oog daarop bevordert iedere minister in het bijzonder het houden van oefeningen ten behoeve van de eigen departementale crisisbesluitvormingsstructuur en procedures.

Bijlage A: OVERZICHT SAMENSTELLINGEN INTERDEPARTEMENTAAL BELEIDSTEAM

1. Militaire en internationale politieke crises

- * SG ministerie van Algemene Zaken (voorzitter)
- * Chef Defensiestaf, ministerie van Defensie
- * SG ministerie van Buitenlandse Zaken
- * DG Openbare Orde en Veiligheid, BZK
- * Voorzitter Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland
- * Hoofd NCC
- * Voorzitter en coördinator NVC
- * secretaris van de voorzitter

2. Terreurbestrijding (gijzelingen, kapingen en ontvoeringen)

- * SG ministerie van Justitie (voorzitter)
- * DG Openbare Orde en Veiligheid, BZK
- * vertegenwoordiger ministerie van Algemene Zaken
- * Directeur Juridische Zaken, ministerie van Defensie
- * Hoofd NCC
- * Voorzitter en coördinator NVC
- * secretaris van de voorzitter

Ingeval van NBC-terrorisme wordt dit IBT, afhankelijk van de aard van de dreiging en van de te treffen maatregelen, aangevuld met:

- vertegenwoordiger ministerie van Buitenlandse Zaken
- vertegenwoordiger ministerie van Economische Zaken
- vertegenwoordiger ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
- vertegenwoordiger ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne
- vertegenwoordiger ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

3. Kernongevallenbestrijding

- * DG Milieubeheer, ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne
 - * DG Openbare Orde en Veiligheid, BZK
 - * vertegenwoordiger ministerie van Algemene Zaken
 - * vertegenwoordiger ministerie van Buitenlandse Zaken
 - * vertegenwoordiger ministerie Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
 - * vertegenwoordiger ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport
 - * vertegenwoordiger ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid
 - * vertegenwoordiger ministerie Verkeer en Waterstaat
- en afhankelijk van het type ongeval en de aard van de te treffen maatregelen:
- * vertegenwoordiger ministerie van Defensie
 - * vertegenwoordiger ministerie van Economische Zaken
 - * Voorzitter TIG
 - * Hoofd NCC
 - * Voorzitter en coördinator NVC
 - * secretaris van de voorzitter

4. Aardoliecrisis (Interdepartementale Commissie Aardolieproblematiek)

- * SG Economische Zaken (voorzitter)
- * DG Openbare Orde en Veiligheid, BZK

- * vertegenwoordigers van in principe alle departementen
- * Hoofd NCC
- * Voorzitter en coördinator NVC
- * secretaris van de voorzitter

5. Rampenbestrijding op de Noordzee

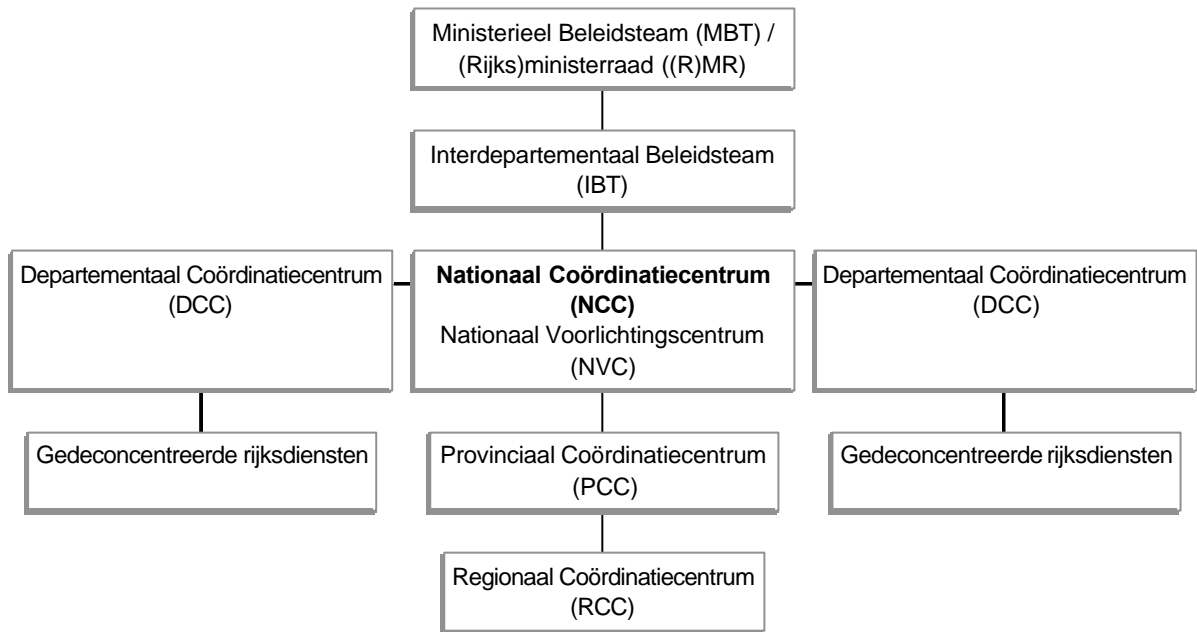
Indien het incident en de gevolgen daarvan zich beperken tot de zee geschiedt de interdepartementale coördinatie op basis van het rampenplan Noordzee en is de samenstelling van het Beleidsteam als volgt:

- * directeur Scheepvaartverkeer, ministerie van Verkeer en Waterstaat (voorzitter)
- * vertegenwoordiger ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- * vertegenwoordiger ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
- * vertegenwoordiger ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- * vertegenwoordiger ministerie van Defensie
- * vertegenwoordiger ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
- * vertegenwoordiger ministerie Economische Zaken
- * vertegenwoordiger ministerie Justitie
- * vertegenwoordiger ministerie van Financiën
- * directeur Pers en Voorlichting, ministerie van Verkeer en Waterstaat

In situaties met grote gevolgen voor het land kan na verloop van tijd het accent van de operationele uitvoering en de beleidsproblematiek van de bestrijdingsmaatregelen verschuiven naar de landzijde. In dat geval wordt de interdepartementale coördinatie verzorgd door het NCC.

6. In de **uitgebreide** variant zijn (nagenoeg) alle departementen betrokken en is er sprake van geïntegreerde besluitvorming. Het Interdepartementaal Beleidsteam bestaat uit ambtenaren die de betrokken minister rechtstreeks vertegenwoordigen. In de volledige samenstelling zijn dit:

- SG ministerie van Algemene Zaken (voorzitter)
- vertegenwoordiger minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- vertegenwoordiger minister van Buitenlandse Zaken
- vertegenwoordiger minister van Defensie
- vertegenwoordiger minister van Economische Zaken
- vertegenwoordiger minister van Financiën
- vertegenwoordiger minister van Justitie
- vertegenwoordiger minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
- vertegenwoordiger minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
- vertegenwoordiger minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- vertegenwoordiger minister van Verkeer en Waterstaat
- vertegenwoordiger minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- vertegenwoordiger minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
- vertegenwoordiger minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid
- vertegenwoordiger minister voor Ontwikkelingssamenwerking
- vertegenwoordiger gevolmachtigde minister van de Nederlandse Antillen
- vertegenwoordiger gevolmachtigde minister van Aruba in Nederland
- Hoofd NCC
- Voorzitter en coördinator NVC
- secretaris van de voorzitter

Bijlage B:**STROOMSCHEMA INTERDEPARTEMENTALE CRISISBESLUITVORMINGSSTRUCTUREN**

Bijlage C: CRISISBESLUITVORMING IN HET NAVO-BONDGENOOTSCHAP

1. Het strategisch concept van de Noord Atlantische Verdragsorganisatie Organisatie (NAVO) beschouwt agressie tegen het gehele NAVO-grondgebied niet langer als voornaamste risicofactor, maar veeleer de regionale gevolgen van instabiliteit veroorzaakt door ernstige sociale en politieke moeilijkheden, inbegrepen etnische onrust en territoriale meningsverschillen. De veroorzaakte spanningen zullen, zolang zij beperkt blijven, de veiligheid van het gehele NAVO-grondgebied niet direct bedreigen. Ze kunnen escaleren en tot een regionale crisis leiden die de Europese stabiliteit bedreigt, waarbij (externe) mogendheden betrokken kunnen raken met eventuele grensoverschrijdende gevolgen. De veiligheid van NAVO-belangen kan ook in het geding komen door andere oorzaken zoals bij voorbeeld onderbrekingen in de aanvoer van vitale grondstoffen of door sabotage en terroristische activiteiten.
2. In de huidige politieke en strategische situatie in Europa is het beleid om de vrede in Europa te bewaren en oorlog te voorkomen vooral gericht op preventieve diplomatieke inspanningen en het (tijdig) reageren op crises die bedreigend (kunnen) zijn voor de veiligheid van de verdragsleden. Daarnaast kan zonodig - indien de Noord-Atlantische Raad (NAR) daartoe besluit - in NAVO-verband worden gereageerd op andere soorten crises.
3. De NAVO-organen die een rol spelen in crisisbeheersing, hun procedures en werkwijzen alsmede de hen ter beschikking staande maatregelen om adequaat op een crisis te kunnen reageren, staan vermeld in het NATO Manual of Crisis Management. De vier lichamen onder de NAR met een verantwoordelijkheid voor crisisbeheersing zijn respectievelijk het Military Committee (MC), het Senior Political Committee (SPC), het Senior Civil Emergency Planning Committee (SCEPC) en de Policy Coordination Group (PCG).
4. NAVO crisisbeheersingsmaatregelen zijn erop gericht de NAVO-leden gezamenlijk en zoveel mogelijk in harmonie te doen reageren op een crisis. De daartoe noodzakelijke consultatie en afstemming vindt plaats in de eerder genoemde vier comités, zodat:
 - a) een bijdrage wordt geleverd om de spanning rond de crisis weg te nemen;
 - b) een dreigende crisis zodanig wordt beheerst dat een conflict wordt voorkomen;
 - c) met militaire en civiele gereedheid adequaat wordt gereageerd op een crisis, inclusief het afschrikken ervan;
 - d) in geval van gevechtshandelingen een beheerst antwoord kan worden gegeven, verdere escalatie wordt voorkomen en de agressor wordt overtuigd zijn activiteiten te staken en terug te trekken;
 - e) in geval van niet-politiek-militaire crises sprake is van coördinatie van informatie-uitwisseling en hulpverlening in met name het SCEPC in samenwerking met het Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC).

Verder kunnen lidstaten in vreedetijd een beroep op de NAVO doen:

- f) als medium voor informatie-uitwisseling tussen de lidstaten, partnerlanden van de NAVO en internationale organisaties;
 - g) voor assistentie bij de coördinatie ingeval van rampen en/of crises;
 - h) voor de inzet van NAVO-middelen (personeel, materieel).
6. Het verloop van een grootschalige militaire crisis zal in het algemeen worden gekenmerkt door een periode van langzaam oplopende spanning met een 'langere' waarschuwings- en voorbereidingstijd. Kleinschalige crises kunnen gepaard gaan met een 'korte' waarschuwings-

en voorbereidingstijd. In deze periode zal moeten worden overlegd en worden besloten tot het tijdig nemen van effectieve acties. Hierbij is van belang gemeenschappelijke besluitvorming inzake een breed spectrum van diplomatieke, economische, politiek-militaire, militaire en civiele maatregelen, die eventueel door het bondgenootschap moeten worden getroffen om de vitale belangen van de lidstaten in een crisissituatie veilig te stellen.

7. De maatregelen die kunnen worden getroffen in het kader van crisisbeheersing in NAVO-verband, zijn te onderscheiden in een vijftal categorieën:
 - a) de niet-geprogrammeerde preventieve maatregelen;
 - b) de "Military Response Options";
 - c) de geprogrammeerde maatregelen van het "NATO Precautionary System";
 - d) de "Contingency Operation Plans" van de "Strategic Commanders" en de Combined Joint Planning Staff (CJPS).
 - e) de "Rules of Engagement".

Het merendeel van deze maatregelen biedt de mogelijkheid om ook te worden gebruikt in een collectief antwoord op een dreiging die zich niet of niet direct richt tegen essentiële belangen van de NAVO. Maatregelen uit verschillende categorieën kunnen, passend in het totale beleid, gelijktijdig naast elkaar van kracht zijn.

8. De afkondiging van de nationale gereedheidsmaatregelen dient bij voorkeur in de pas te lopen met de in NAVO-verband overeengekomen maatregelen. De mogelijkheid blijft echter om nationaal de uitvoering van unaniem aanvaarde maatregelen op te schorten dan wel tot maatregelen over te gaan waarover binnen de Noord-Atlantische Raad nog geen consensus is bereikt. De meeste maatregelen vergen een politieke beslissing en kunnen belangrijke en ingrijpende gevolgen hebben op militair (operationeel, financieel, juridisch, etc.) en civiel terrein (civiele gereedstelling, vordering, etc.).

De NAVO crisisbeheersingsprocedures en -regelingen worden jaarlijks geoefend in de "Crisis Management Exercise (CMX)", waarbij het NCC verantwoordelijk is voor de coördinatie van de inbreng en betrokkenheid van de civiele departementen.

9. De inzet van nucleaire wapens vraagt een speciale consultatieve procedure.
10. Voor wat betreft het Nationaal Mobilisatiesysteem, het NATO Precautionary System en het nucleaire consultatieproces wordt verwezen naar het *Handboek Crisisbeheersing Defensie*.